

Skupna Prihodnost 2015

Stališče razvojnih, humanitarnih in okoljskih NVO glede post-2015 okvira februar 2014

Leto 2013 je prineslo pomembne premike v procesu sprejemanja novega razvojnega okvira, ki bo začel veljati po letu 2015. Po objavi poročila Visokega panela uglednih osebnosti o post-2015 razvojni agendi, Posebnem dogodku o razvojnih ciljih tisočletja (MDGs) in številnih srečanjih Odprte delovne skupine OZN za oblikovanje Ciljev trajnostnega razvoja (SDGs), se bo v letu 2014 razprava o post-2015 okviru še okrepila. Letošnje leto bo pomembno za določitev grobega okvira s temeljnimi načeli in okrnjenim številom okvirnih prioritet, ki bo v prihodnjem letu dobil dokončno obliko.

Okvir mora biti osnovan na naslednjih vodilih:

- univerzalnost okvira: okvir mora biti univerzalen, njegovi cilji, norme in standardi pa morajo veljati za vse države. Pozdravljamo dosedanje stališče Slovenije, skladno z zavezo EU o oblikovanju enotnega post-2015 okvira, sprejeto na Svetu EU maja 2013, ki združuje procesa na področju razvojnega sodelovanja in trajnostnega razvoja. Vlado pozivamo, da tako stališče zagovarja tudi v prihodnje, in ne pristane na sprejetje zavrnilnega seznama univerzalnih ciljev, ki bi nekaterim državam dopuščal neizvajanje zavez. Odgovornost za naslavljanje izzivov morajo sprejeti vse države sveta;
- skupna, a raznolika odgovornost: univerzalni okvir mora upoštevati načelo skupne, a raznolike odgovornosti. Raven razvoja se med državami razlikuje, prav tako se razlikuje zgodovinski in trenutni prispevek držav k skupnim izzivom. Vse države imajo pravico do razvoja, ki pa mora biti trajnosten;
- celovit pristop: okvir mora istočasno naslavljanje odpravljanje revščine in zagotavljanje trajnostnega razvoja na načelih človekovih pravic. Ob tem je potrebno upoštevati, da za naslavljanje raznovrstnih izzivov že obstajajo številni mehanizmi oziroma dogovori, ki jih je potrebno upoštevati in vključiti v sprejemanje post-2015 okvira. Istočasno je potrebno revščino razumeti večdimenzionalno;
- medsebojna povezanost držav in izzivov: v času globalizacije odločitve ene države vplivajo na življenje na drugem koncu sveta. V tako povezanem svetu so socialni, ekonomski in okoljski izzivi med seboj tesno prepleteni.

Predlog post-2015 okvira

Prepričani smo, da mora novi okvir naslavljanje vzroke in ne njihovih posledic. Če bi želeli najti rešitve vsem izzivom, bi bil nov okvir neznansko dolg. Če pa se omejimo na manjše število ciljev, ne bomo naslovili vseh potreb. Zato naš predlog vsebuje seznam ciljev, ki se nanašajo na oblikovanje strukture in pravil igre, torej so bolj normativne narave. Menimo namreč, da predlagani cilji predstavljajo vzroke za vse izzive, ki se jih v razpravah omenja kot najbolj relevantne, kot so prehranska varnost, podnebne spremembe, davčne oaze, smrtnost novorojenih otrok in njihovih mater, kot tudi enakopravnost spolov, energetska varnost, dostop do dela, izobrazbe, zdravstvenih storitev in vode ter človekove pravice. Z drugimi besedami, če odpravimo vzroke, potem tudi negativnih posledic ne

bo več. Za obdobje po letu 2015 torej predlagamo naslednje cilje univerzalnega okvira, ki so med seboj povezani:

Enakopravnost

Enakopravnost ne pomeni nič drugega kot zagotoviti posameznikom, da zaradi osebnih značilnosti ali življenjskih izkušenj niso v slabšem položaju kot drugi. Stopnja neenakosti se danes po svetu povečuje, tudi zaradi diskriminacije, s katero se posamezniki srečujejo na različnih osnovah, vključno zaradi spola, rase, nacionalne ali etnične pripadnosti, starosti, vere, invalidnosti ali spolne usmerjenosti. Istočasno pa so vedno večje razlike med revnimi in bogatimi, torej diskriminacija na podlagi socialno-ekonomskih okoliščin. Poenostavljeno rečeno, razlike v možnostih in priložnostih posameznika za dostojno življenje se močno razlikujejo glede na kraj rojstva in bivanja. Če združimo oba vidika prikrajšanosti, vidimo, da ima fant, rojen v premožni družini etničnih Slovencev v Ljubljani, v osnovi več priložnosti v življenju kot deklica, rojena v revno romsko družino v Pomurju.

Cilj je torej vsem omogočiti možnosti, ki morajo biti enakopravno porazdeljene, da jih bomo lahko vsi koristili. Pri doseganju teh ciljev pa niso pomembni le absolutni rezultati, temveč tudi relativne razlike, med državami in znotraj držav. Naloga držav in njihovih vlad je prerazporediti priložnosti marginaliziranim in diskriminiranim posameznikom, tako na globalni kot nacionalni ravni.

Za doseg tega cilja je potrebno pozornost usmeriti v politike in ukrepe, ki ranljive skupine in posameznike postavljajo v neenakopraven, pogosto izkoriščajoč položaj, ki jim ne dopušča napredka. Nedvomno je potrebno: i) nasloviti vire diskriminacije in neenakopravnosti ter spodbujati raznolikost; ii) omogočiti dostop in razpoložljivost osnovnih socialnih storitev za vse (na primer dostop do izobraževanja, zdravstvenih storitev, pitne vode, hrane, sanitacije ipd.) in iii) naslavljanje neformalne socialne institucije, vezane predvsem na obnašanje, norme in konvencije, ki so globoko ukoreninjene v družbo in močno vplivajo na razvoj.

Trajnostni razvoj in dostojno življenje

Trajnostni razvoj in dostojno življenje je koncept¹, ki združuje dvoje razmišljanj: pravice ljudi in pravice narave. Združiti torej zahteve po zagotavljanju človekovih pravic in človeku dostojnega življenja z zahtevami po omejevanju ekonomskih in drugih aktivnosti človeštva znotraj zmogljivosti planetarnega ekosistema. S tem tudi povezuje zahodni koncept družbe, ki izhaja iz posameznika in se torej osredotoča na njegove pravice, s konceptom družbe, ki je povezana z naravo in posveča več pozornosti kolektivnim pravicam.

Cilji pravične trajnosti je najti presečno področje, v katerem bodo posamezniki spodobno živeli brez ogrožanja zmogljivosti planetarnega ekosistema. Na eni strani je torej spodnja meja družbene pravičnosti, ki zagotavlja minimalne standarde človekovih pravic (minimalne norme, kot so pravica do hrane, vode, zdravstvene oskrbe, izobraževanja, svobode govora, politične participacije in osebne varnosti). Na drugi strani pa je potrebno upoštevati omejitve našega planeta, da naše dejavnosti ne bi imele nepopravljivih posledic za človeštvo (npr. tanjšanje ozonskega plašča, podnebne spremembe, izguba biotske raznovrstnosti, onesnaženje voda, kisanje oceanov ipd).

Za doseganje tega cilja je potrebno izvajati politike, ki bodo odpravile revščino in posameznikom zagotavljale temeljne pravice, istočasno pa zagotavljale porabo virov znotraj zmogljivosti ekosistema. Nedvomno je potrebno: i) zagotoviti uresničevanje Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, ii) trajnostno delovanje na vseh področjih in vseh ravneh, iii) zmanjšati količino odpadkov in onesnaževanja ter povečati učinkovitost porabe naravnih virov in iv) krepiti nove razvojne politike, ki ne temeljijo le na materialnih dobrinah.

¹ Koncept je osnovan na Oxfamovi ideji o varnem in pravičnem svetu za človeštvo:

<http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/dp-a-safe-and-just-space-for-humanity-130212-en.pdf>

Institucionalna ureditev upravljanja gospodarstva

Institucionalna ureditev upravljanja gospodarstva predstavlja različne vrste režimov in koalicij, namenjenih mednarodnemu ekonomskemu sodelovanju, ki določajo pravila igre, predpise in standarde. Najpogostejši obliki ureditve sta neformalna medvladna združenja (npr. G7 ali G20) in raznovrstne mednarodne institucije (npr. IMF, WTO, Svetovna banka). Globalno gospodarstvo danes zaradi povečane negotovosti, novih močnih državnih in privatnih akterjev, kot tudi povečanega pretoka dobrin, kapitala in dela deluje v manj stabilnih razmerah. Prav tako pa je globalno gospodarstvo manj vključujoče, pravično in trajnostno zaradi neenakopravne porazdelitve dohodkov in premoženja.

Cilj učinkovite institucionalne ureditve je zmanjšati možnosti za nastanek večjih kriz in gospodarsko stagnacijo, ki jim sledi, ter zmanjšati nagnjenost k protekcionizmu držav. Učinkovita ureditev mora zagotoviti enakopravno vključenost vseh držav v sprejemanje odločitev, ki jih bodo morale izvajati.

Za doseganje tega cilja je potrebno zagotoviti institucionalno ureditev, ki bo uspešna in učinkovita pri iskanju soglasja med razhajajočimi se nacionalnimi interesi, še posebej med razvitimi državami in državami v razvoju. Naraščajoče razlike v stopnji razvitosti in povečevanje vpliva nekaterih držav v razvoju iskanje soglasja le še otežujejo. Nedvomno je potrebno: i) zagotoviti, da bodo politike finančnih institucij prispevale k javnemu dobremu ter da bodo finančni sistemi spodbujali vključujočo porazdelitev ugodnosti globalizacije, ii) nadaljevati in zaključiti trgovinska pogajanja v okviru Doha razvojne agende, ki bodo izboljšala trgovinske priložnosti in vključenost držav v razvoju v svetovno gospodarstvo, iii) zagotoviti dobro delujoče davčne sisteme, ki bodo državam omogočili investicije za izboljšanje kvalitete življenja državljanov, kot tudi preprečevali odliv sredstev v davčne oaze.

Skladne politike brez negativnih vplivov na trajnostni razvoj

Skladne politike brez negativnih vplivov na trajnostni razvoj pomenijo usklajenost vseh politik na nacionalni in globalni ravni, ki istočasno nimajo negativnih vplivov na trajnostni razvoj in človeku dostojno življenje, na nacionalni ravni in na t. i. države v razvoju. Težave nastopijo na dveh ravneh: stopnja skladnosti med politikami v današnjem svetu je na splošno prenizka, dodatno težavo pa predstavlja hierarhija politik. V primeru nestrinjanja med različnimi resorji pogosto prevlada politika, ki se ji, skladno z okoliščinami v določenem obdobju, pripisuje velik pomen (najpogosteje makroekonomska, trgovinska in kmetijska politika). Mednarodna razvojna politika in skrb za trajnostni razvoj večinoma ne nosita velike politične teže, zato neredko nista vključena v usklajevalne mehanizme. Posledično imajo nacionalne politike pogosto negativni vpliv na t. i. države v razvoju, kot tudi na trajnostni razvoj.

Cilj usklajenih politik je zagotoviti, da si sprejete politike med seboj ne nasprotujejo, saj to pomeni neučinkovito porabo finančnih sredstev, kot tudi neučinkovito delovanje države. Poleg tega usklajene politike ne smejo negativno vplivati na države v razvoju, saj tudi tako ravnanje pomeni neučinkovito porabo denarja, zmanjšano verodostojnost donatorice v očeh prejemnice razvojne pomoči ter neodgovorno ravnanje države v odnosu do drugih držav.

Za doseganje tega cilja je nedvomno potrebno: i) na nacionalni, regionalni in globalni ravni vzpostaviti mehanizme, ki bodo pri sprejemanju vseh politik preverjali medsebojno usklajenost in preprečevali negativne vplive politik na države v razvoju; ii) sprejetje indeksov razvoja, ki bodo na nacionalni, regionalni in globalni ravni merili vplive politik na mednarodno razvojno politiko; iii) zagotoviti usklajenost med že obstoječimi režimi in sporazumi, ki urejajo mednarodne odnose, s post-2015 okvirom, pri čemer je skladnost namenjena bolj učinkovitemu delovanju in ne preprečevanju iskanja novih in boljših rešitev izzivov.

Dobro upravljanje in odgovornost

Dobro upravljanje je proces sprejemanja in izvajanja odločitev, ki vodi k večji blaginji in dostojanstvu vseh prebivalcev, ne le posameznih (močnih) skupin in posameznikov. Šibko in nezakonito upravljanje je eden izmed razlogov, ki prispeva k neenakomerni razdelitvi koristi od trajnostnega razvoja. Dobro upravljanje je ideal, kateremu se je danes približalo zelo majhno število držav na svetu.

Cilj dobrega upravljanja je zmanjšati korupcijo in vključiti poglede manjšin ternajbolj ranljivih delov prebivalstva v sprejemanje odločitev, za doseg enakopravnega in vključujočega trajnostnega razvoja. Osnovano mora biti na človekovih pravicah, prav tako pa mora biti pravično, temeljiti na vladavini prava, se boriti proti korupciji in biti enakopravno, odgovorno, pregledno ter participativno.

Za doseganje tega cilja je potreben celosten pristop na globalni, nacionalni in lokalni ravni. Dobrega upravljanja ne more biti brez uresničitve prvih štirih ciljev okvira. Dodatno pa je potrebno: i) vzpostaviti telo, ki bi na mednarodni ravni prevzelo vlogo nadzora in preverjanja odgovornosti držav – države do globalne skupnosti in njenih državljanov, ter države do drugih držav. Takšno telo lahko tudi vključuje medsebojne preglede držav, ki bi lahko skrbeli za nadzor nad izvajanjem mednarodno sprejetih zavez; ii) vzpostaviti močne mehanizme nadzora na nacionalni in lokalni ravni, ki zagotavljajo preglednost delovanja ter prevzemanje odgovornosti za dejanja nosilcev oblasti in oblikovalcev politik; iii) zagotoviti pregledno in odgovorno delovanje vseh deležnikov civilne družbe in privatnega sektorja.

Namen post-2015 okvira

Post-2015 okvir mora sprožiti proces, ki bo preobrazil obstoječe načine razmišljanj in spodbudil:

- prevzemanje politične odgovornosti držav za prihodnost planeta in človeštva,
- prevzemanje odgovornosti s strani posameznikov glede lastne in skupne prihodnosti,
- spremembo koncepta razvoja in zavedanje, da gospodarska rast ni in ne sme biti glavni cilj človeštva.